

Lasery – wybrane konstrukcje

Klasyfikacja laserów

ośrodek wzmacniający

- gaz (atomowy, molekularny)
- ciecz
- ciało stałe (kryszta, szkło)
- półprzewodnik
- swobodne elektrony

metoda pompowania

- optyczne
- elektryczne
- chemiczne
- inne

reżim pracy

- ciągła + długie impulsy
- impulsowa
  - Q-switching
  - mode-locking

Lasery gazowe

gazowe ośrodki wzmacniające

- mała gęstość $N \approx 10^{12} \text{ cm}^{-2}$ dla 1 atm
- niski koszt
- wąskie linie spektralne $\Delta \nu = \text{MHz} \div \text{GHz}$

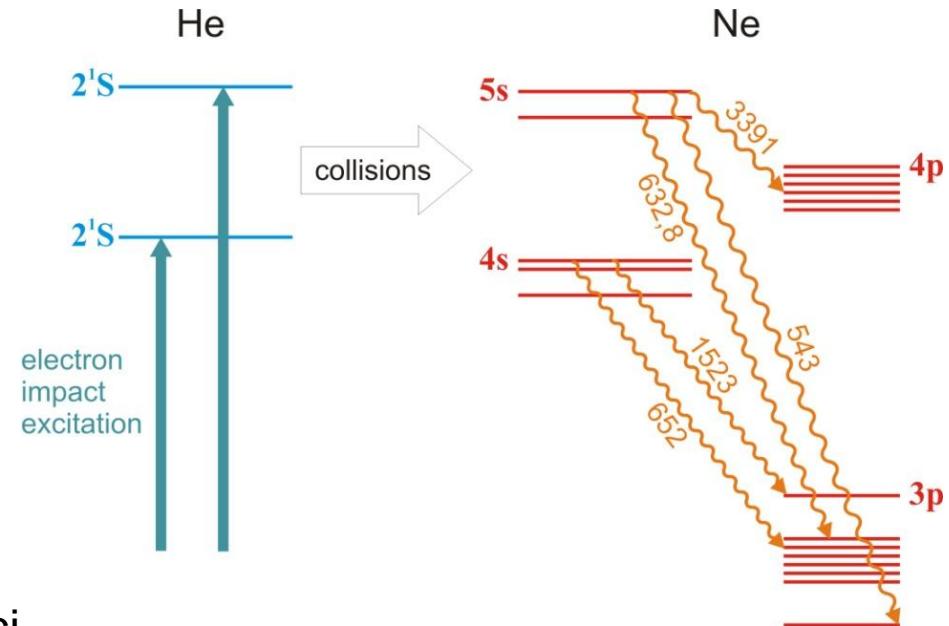
gazy atomowe   ->   dyskretne linie

gazy molekularne   ->   ciągłe, quasi-ciągłe bądź dyskretne pasma wzmocnienia

- pompowanie – wyładowanie w gazie
(podłużne bądź poprzeczne)

Laser hel-neon (He-Ne)

- He : Ne $\approx 10 : 1$
- $pd \approx 0.5 \text{ Torr} \cdot \text{cm}$
- $i \approx 30 \text{ mA}$
- $\frac{U}{P} \approx 28 \text{ V/Torr}$
- $T_e \approx 80000 \text{ K}$

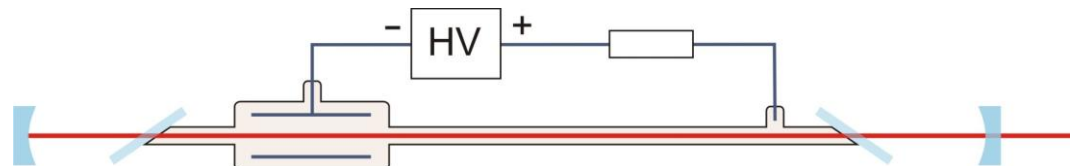
konkurencja

$$3.39 \Leftrightarrow 0.6328$$

$$0.6328 \Leftrightarrow 1.15$$

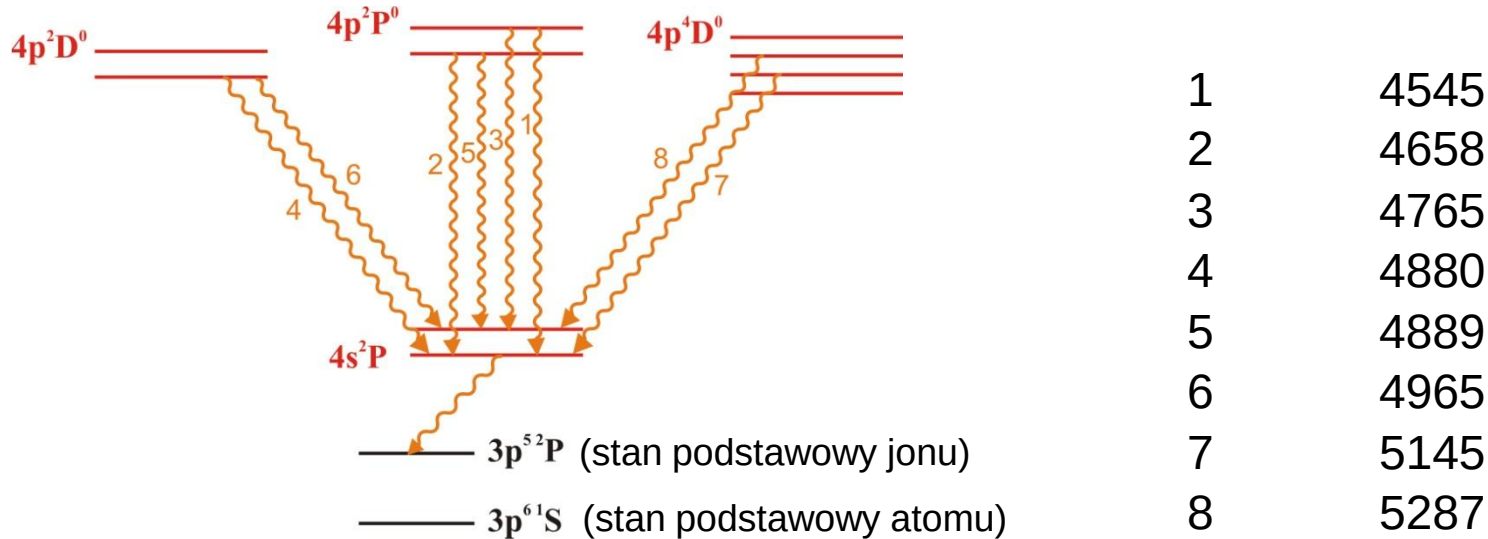
- okienka Brewstera ($R=0$ dla polaryzacji ρ)
- 2 lustra sferyczne
- kapilara o średnicy wewnętrznej 2 - 5 mm
- zimna katoda
- bardzo małe wzmocnienie $\rightarrow$ ważna czystość
- polaryzacja liniowa
- praca wielomodowa $\Delta\nu \cong 1.5 \cdot 10^9 \text{ Hz}$, $\delta\nu \approx 100 \text{ MHz}$

- niespolaryzowany
- praca jednomodowa

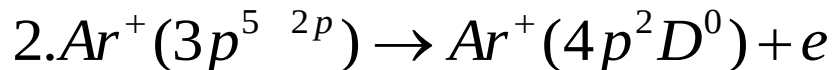
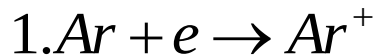

Laser argonowy (Ar^+ , $\text{Ar}:\text{ion}$)

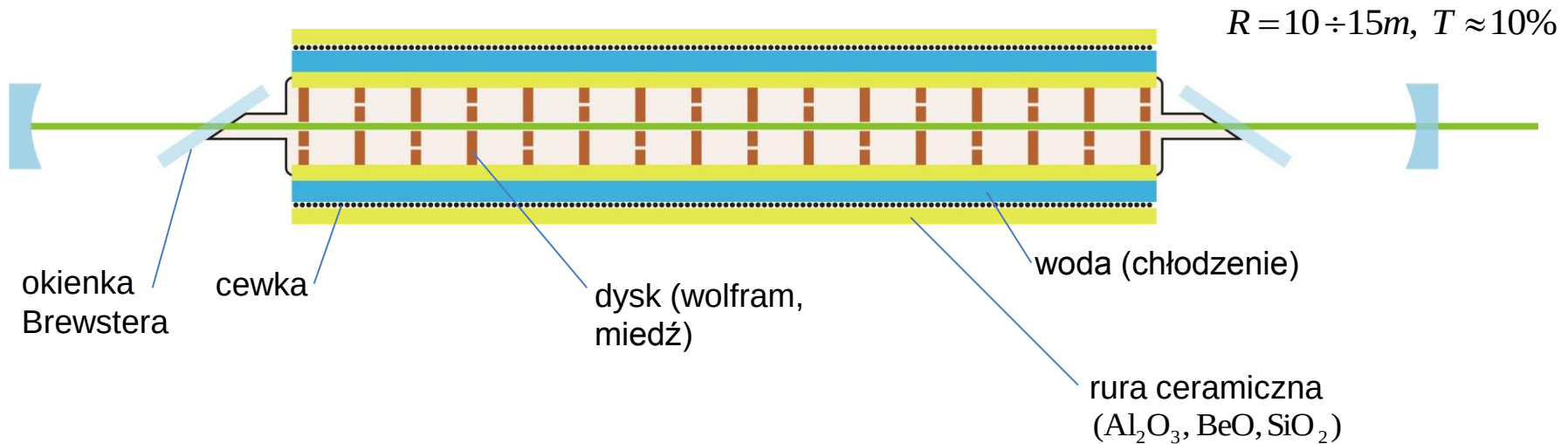
Główny kanał pompowania:

Wydajność obu procesów $\sim F \sim I$ wydajność pompowania $\sim I^2$

Linie ultrafioletowe: $2754 - 3511 \text{\AA}$ (kilka linii, *all lines*)

Laser argonowy (Ar^+ , $\text{Ar}:\text{ion}$)

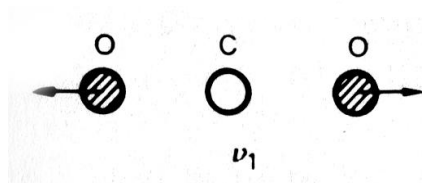
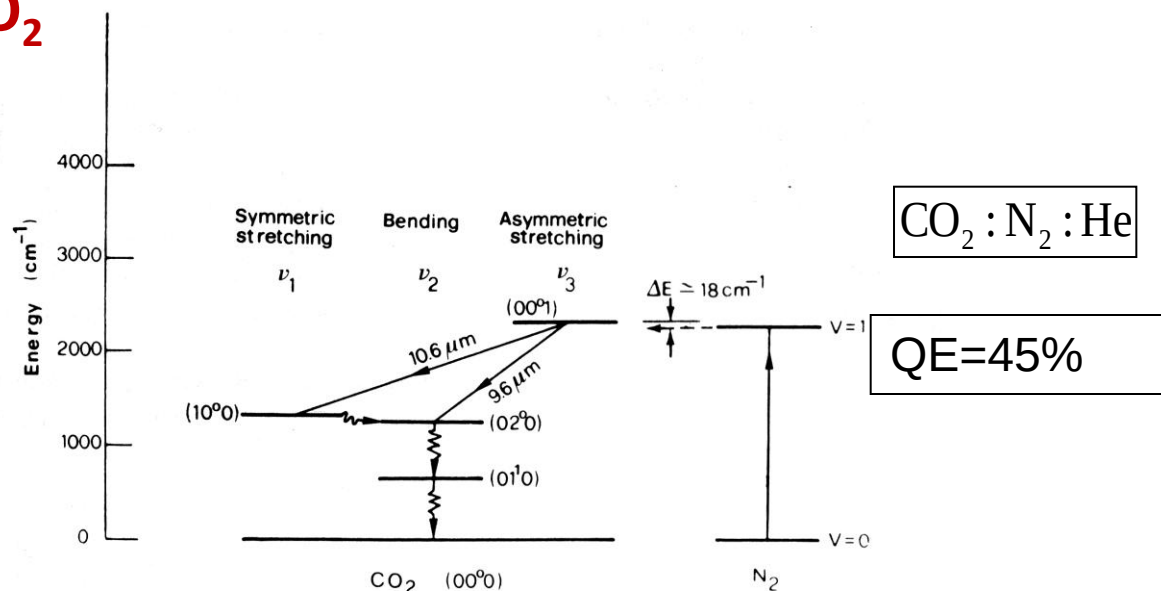
$$U = 400V, I = 50A \Rightarrow P_{\text{elektr}} = 20kW \Rightarrow \text{grzanie rury}$$

- pole magnetyczne
  - stabilizacja prądu wyładowania
  - stabilizacja mocy wyjściowej
- } $\Rightarrow \sim 0.2\% \text{ RMS}$
- TEM_{00}
  - $P \sim 20W \text{ VIS}, 2 \div 3W \text{ UV}$ (praca na kilku liniach)
  - wybór jednej linii pryzmatem
  - $\Delta\nu \sim 7 \div 10GHz$, poszerzenie jednorodne (starkowskie) i niejednorodne (dopplerowskie), etalon wewnętrzny $\Rightarrow$ jeden mod
  - $\eta \leq 0.1\%$

Laser CO₂

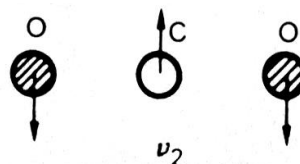
$$\tau_{001 \rightarrow 020} = 3s!$$

$$\tau_{001 \rightarrow 000} \approx 5ms$$

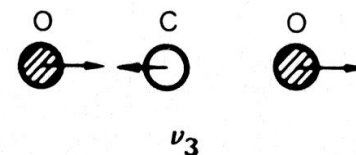
symetryczne
rozciąganie

$$\nu_1 = 1388cm^{-1}$$

zginanie

$$\nu_2 = 667cm^{-1}$$

asymetryczne
rozciąganie

$$\nu_3 = 2349cm^{-1}$$

- małe ciśnienie – dyskretne częstotliwości, strojenie siatką dyfrakcyjną i wnęką.
- duże ciśnienie – poszerzenie ciśnieniowe, ciągłe przestrajanie

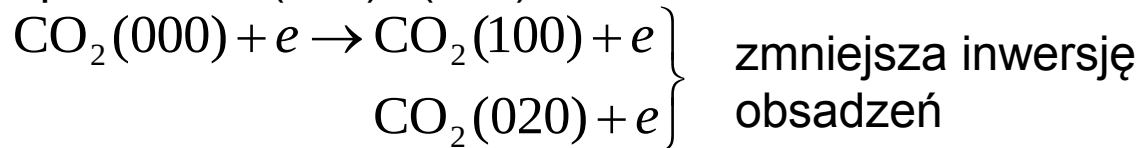

Laser CO₂

mechanizmy pompowania :

- $$\left. \begin{aligned} 1. \quad & \text{N}_2(v=0) + e \rightarrow \text{N}_2(v=n \leq 8) + e \\ & \text{N}_2(v=n) + \text{CO}_2(000) \rightarrow \text{N}_2(v=n-1) + \text{CO}_2(001) \end{aligned} \right\} \begin{array}{l} \text{wzbudzenie } \text{N}_2 \\ \text{i przekaz energii} \end{array}$$
- $$2. \quad \text{CO}_2(000) + e \rightarrow \text{CO}_2(001) + e \quad \text{bezpośrednie wzbudzenie}$$

wzbudanie poziomów (100) i (020)

ok.. 60% energii wyładowania prowadzi do obsadzenia poziomu (001)!

całkowita sprawność lasera ~ 27%

depopulacja poziomów (100) i (020) przez zderzenia z He.

- szerokość linii wzmocnienia

$$\Delta \nu_D \approx 50 \text{ MHz}$$

$$\Delta \nu_C \approx 7 \cdot 6 \cdot p(300/T)^{1/2} \text{ MHz} \approx 43 \text{ MHz} \quad \text{dla } p = 15 \text{ Torr}, T = 400 \text{ K}?$$

całkowita szerokość linii wzmocnienia dla małych ciśnień < 100 MHz

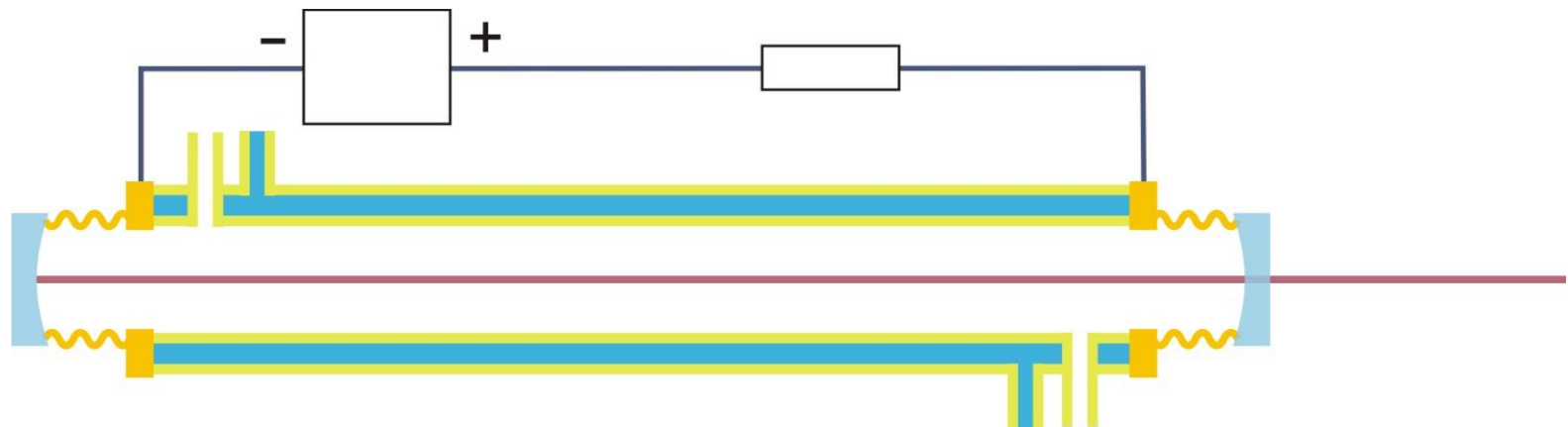
mod rezonatora o długości

Laser CO₂

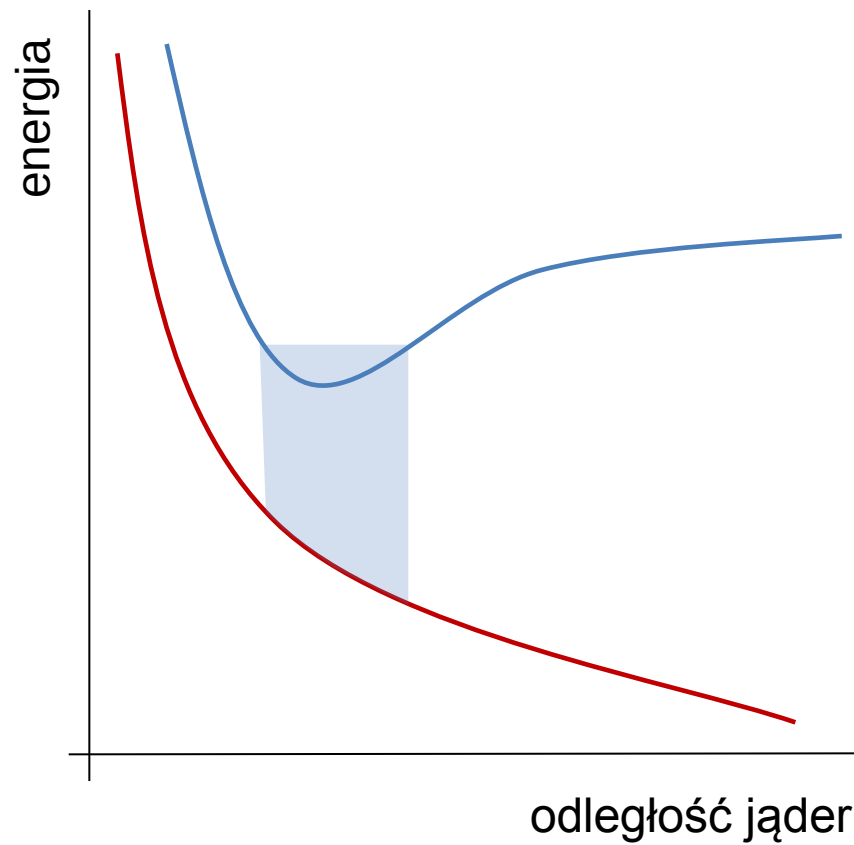
mieszanka: CO₂ : N₂ : He = 1:1:8 (wartość typowa, proporcje zależą od ciśnienia całkowitego prądu wyładowania, etc.)
ciśnienie 10 Torr kilka atm.

podłużny przepływ gazu – podłużne wyładowanie

- $pD \cong 22 \text{ Torr} \cdot \text{cm}$, typowo: $D = 1.5 \text{ cm}$, $p = 15 \text{ Torr}$
- $50 \div 60 \text{ W/mbrury}$ (niezależnie od średnicy rury wyładowczej)
- T_{gaz} zdefiniowana przez dyfuzję do ścian rury wyładowczej
- degradacja mieszanki – powstaje CO (absorbpcja λ_L)

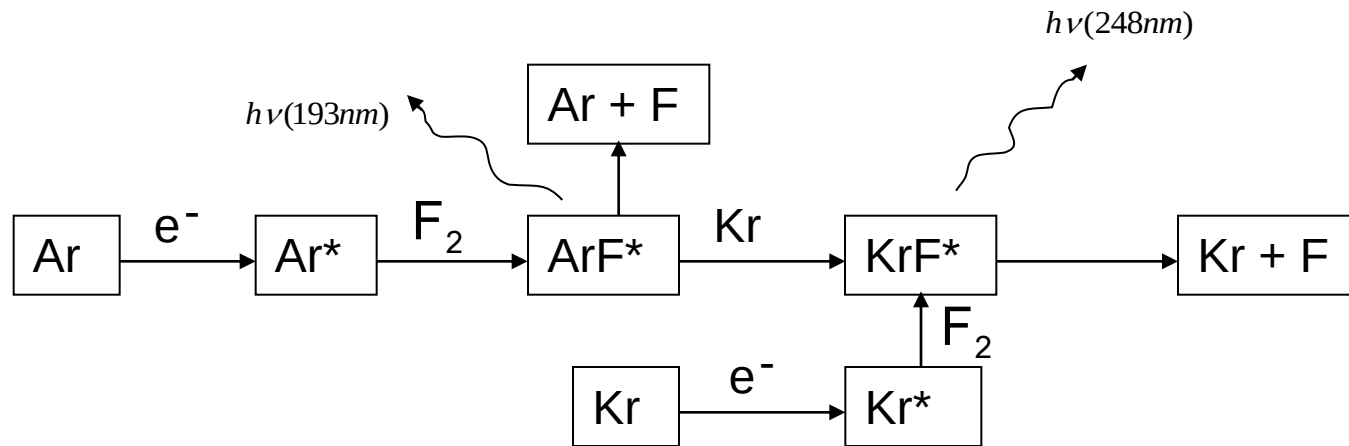
Lasery ekscymerowe

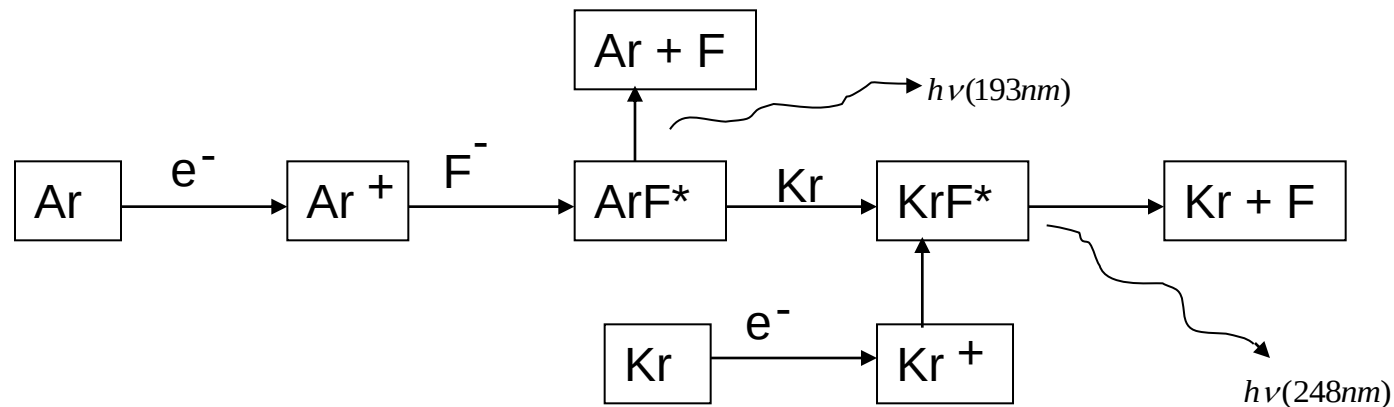
Lasery ekscymerowe

mieszanka $F_2 : Kr : Ar = 0.005 : 0.05 : 0.945$

$p = 2 \div 3 \text{ atm}$

Tworzenie ekscimeru KrF^* w laserze pobudzonym wyładowaniem elektrycznym

Tworzenie ekscimeru KrF^* w laserze wzbudzany wiązka szybkich elektronów

Lasery ekscymerowe

- duże ciśnienie gazu + obecność chlorowców $\Rightarrow$ wyładowanie elektryczne nie jest stabilne
 $\Downarrow$
praca impulsowa
- pompowanie
wiązka szybkich elektronów
próżnia
mieszanka gazów
b. mała częstość repetycji

impuls

– 100kV

~100ns

prejonizacja (jonizacja wstępna) –UV, wiązka elektronowa, X

$$N_c > 10^9 \text{ cm}^{-3}$$

Lasery na ciele stałym (ale nie półprzewodnikowe)

matryca + domieszki

izolatory =
kryształy, szkła

metale przejściowe: Cr, Ti
metale ziem rzadkich: Nd, Er, Ho, Yb

- matryca

kryształy tlenkowe: korund (Al_2O_3)
aleksandryt (BeAl_2O_4)
YAG – garnet aluminowo - itrowy ($\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$)
⋮

kryształy fluorkowe: LiSAF (LiSrAlF_6)
YLF (YLiF_4)
⋮

- ważne parametry matrycy

- przewodnictwo termiczne
- ogniskowanie termiczne ($\frac{dn}{dT}$)
- własności mechaniczne
- absorpcja i rozpraszanie na λ_L

$$FOM = \frac{\Delta \alpha_p}{\alpha_L}$$

Lasery na ciele stałym (ale nie półprzewodnikowe)

- domieszki (metale ziem rzadkich)

Przykład: Nd:YAG

konfiguracja elektronowa: $1s^2 2s^2 2p^6 3d^{10} 4s^2 4p^6 4f^4 5s^2 5p^6 6s^2$

w kryształach atom neodymu jest 3-krotnie zjonizowany

$\dots 4f^4 5s^2 5p^5$

przejścia optyczne $\Leftrightarrow$ wzbudzenia elektronu 4f

ekranowanie przez elektrony 5s i 5p powoduje, że częstości, szerokości linii, czasy życia mało zależą od rodzaju kryształu.

Np. Nd:YAG $\lambda_L = 1.064 \mu m$

Nd:YLF $\lambda = 1.047 \mu m$

- domieszki (metale przejściowe)

przykład: Ti:Sapphire $Ti^{3+} : Al_2O_3$

konfiguracja elektronowa: $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 3d^2 4s^2$

$Ti^{3+} : \dots 3p^6 3d^2$

- parametry przejść optycznych zależą od rodzaju matrycy
- możliwe jest silne sprzężenie z fononami

Lasery neodymowe

najważniejsze matryce: YAG
                                         YLF   ~1% Nd
                                         szkło

pompowanie lampami

pompowanie laserem półprzewodnikowym

$QE \approx 60 \div 70\%$

	YAG	YLF	szkło
przewodnictwo cieplne _[W / m · K]	13	6	0.8
dn / dT [K ⁻¹]	$7 \cdot 10^{-6}$	$-4.3 \cdot 10^{-6}$ $-2 \cdot 10^{-6}$	$-2 \cdot 10^{-6}$
τ [μs]	230	480	~800
λ_L [μm]	1.064	1.047	1.059
σ [cm ²]	$1.8 \cdot 10^{-19}$	$2.4 \cdot 10^{-19}$	
$\Delta \nu$ [cm ⁻¹]	~6	~6	~300

CW duża
moc imp.

CW mała
moc

impulsowa bardzo mała
częstość repetycji

Lasery półprzewodnikowe

Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

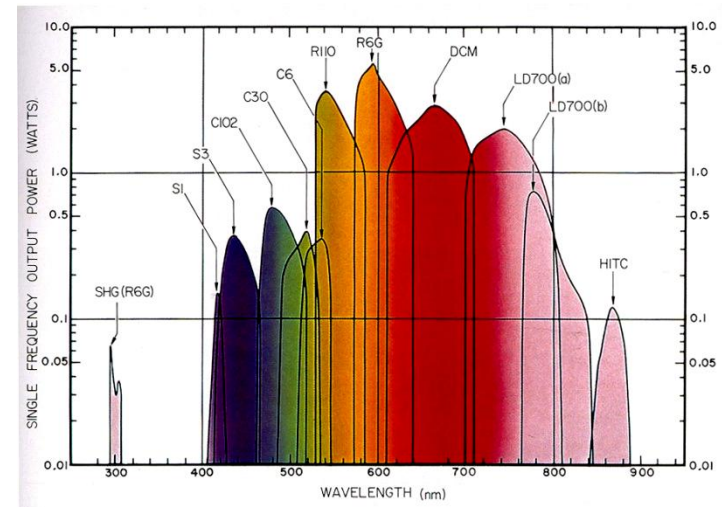
- 1878: Muybridge – fotografia
- 1899: Abram, Lemoigne – komórka Kerra
- 1955: Harold Edgerton (μs)

-
- 1963: pierwsze obserwacje synchronizacji modów
w laserze rubinowym, Guers, Mueller
w laserze He-Ne, Statz, Tang

- 1966: laser barwnikowy, Schäfer et al.
1970 – 10 ps
1980 <100 fs
1985(7) – 10 fs

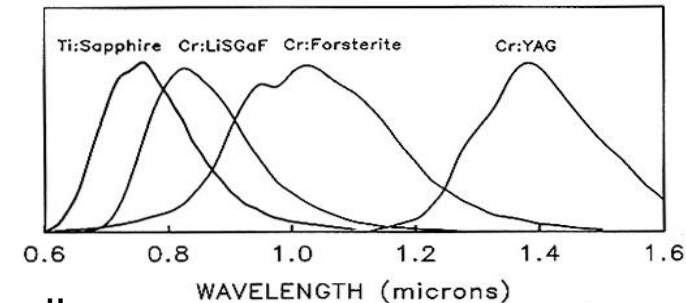
- 1974: Sub-ps-pulses, Shank, Ippen [16].

- 1985: Chirped Pulse Amplification, Strickland, Morou, [27].

Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

- 1986: Laser szafirowy, P. F. Moulton [28].
 impulsy rzędu 100 fs
 - technika pompa-sonda (pump-probe)
 - pakiety falowe w cząsteczkach, A. Zewail

- 1987: 6 fs @ 600 nm, zewnętrzna kompresja, Fork et al. [18, 19].
 1991: Kerr-lens modelocking, Spence et al. [32, 33, 34, 35, 36].

- impulsy rzędu kilku fs
 - samomodulacja fazy (SPM)
 - poszerzanie widma i kompresja

1974: Ippen	włókno z CS ₂ ,	nJ
1978: Stolen, Lin	włókno jednomodowe,	nJ
1996: Nisoli	włókno z gazem,	mJ

Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

2000: Corkum, attosekundy generacja wysokich harmonicznych (HHG),
model 3-stopniowy

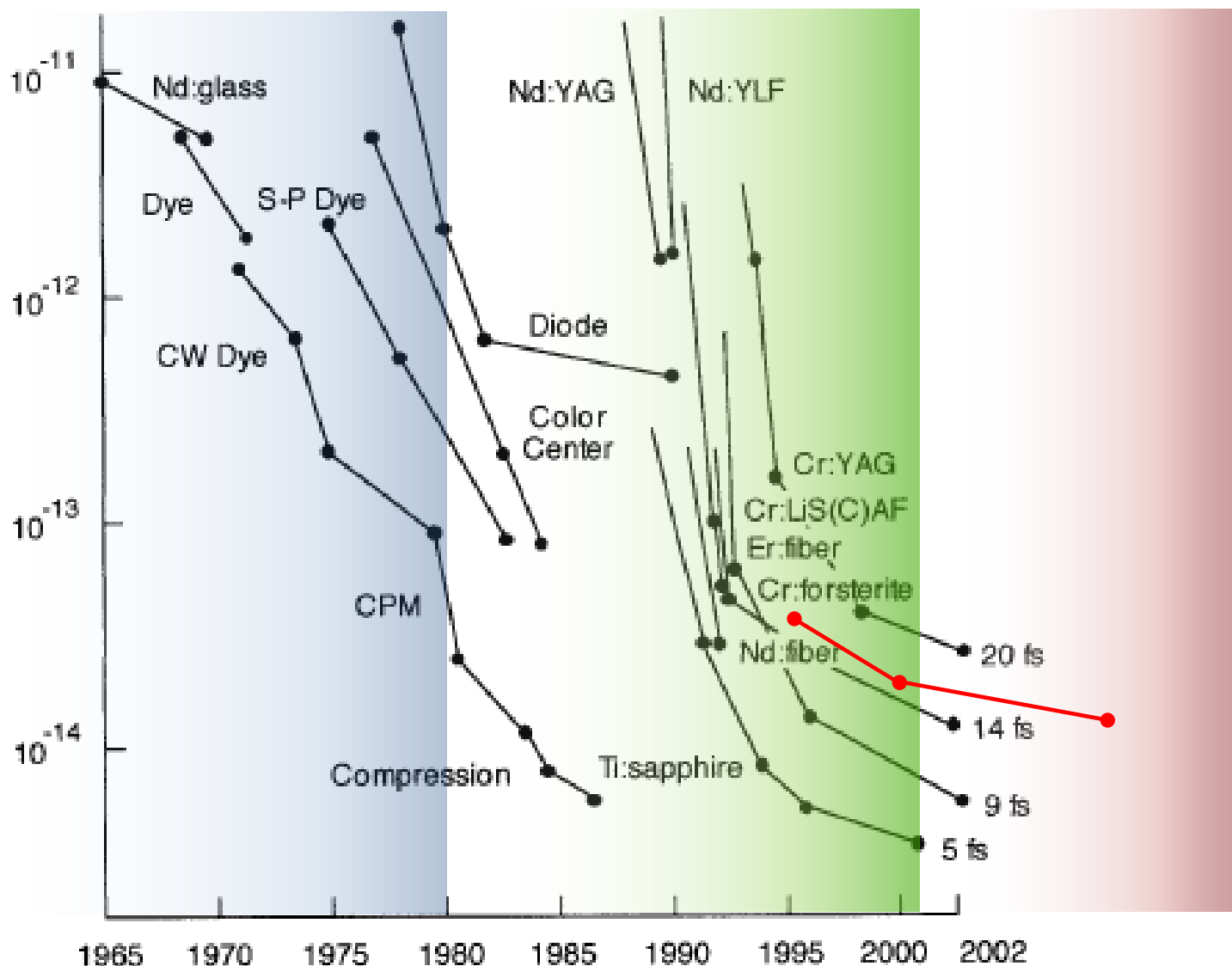
2001: 5 fs, poniżej dwóch cykli optycznych, oktawa, Ell et al.[42]

2001: 250 as, generacja wysokich harmonicznych, Krausz et al.[43]

2006: Sansone, pojedynczy impuls 160 as

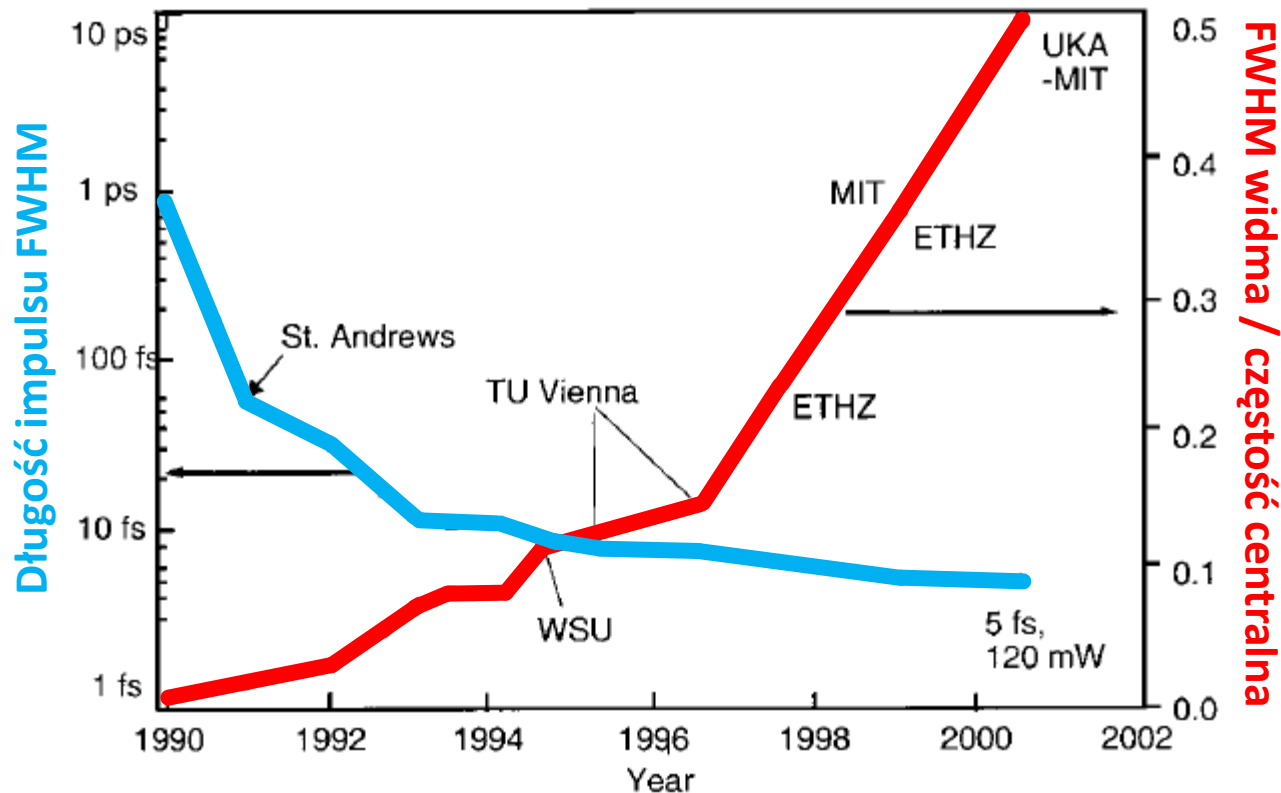
era pikosekundowa	10 ps -> 100 fs	15 lat
era femtosekundowa	100 fs -> 5 fs	18 lat
era aattosekundowa	5 fs ->...	>15 lat

Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

Laser szafirowy – od początków do granic możliwości

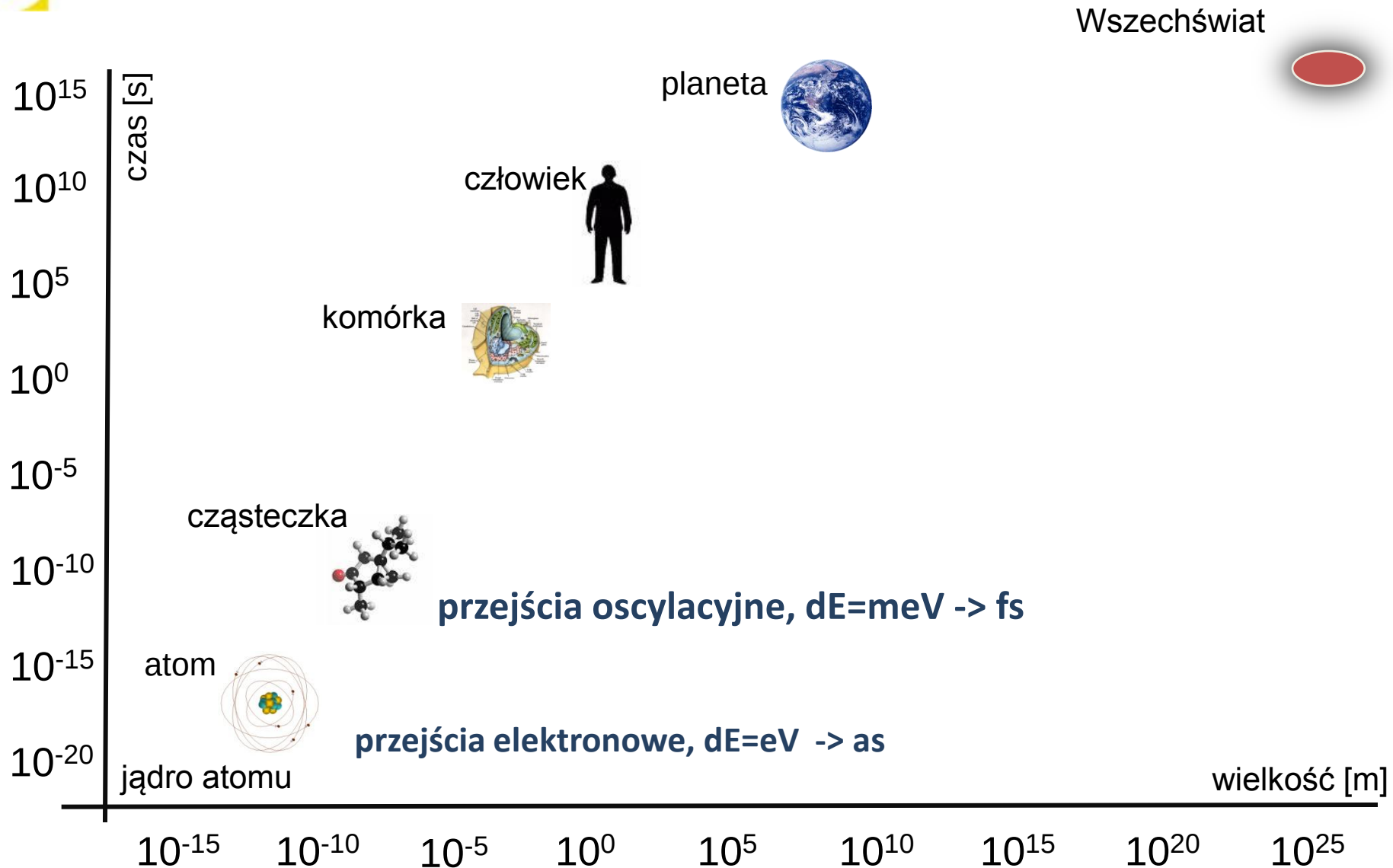

cykl optyczny 3 fs

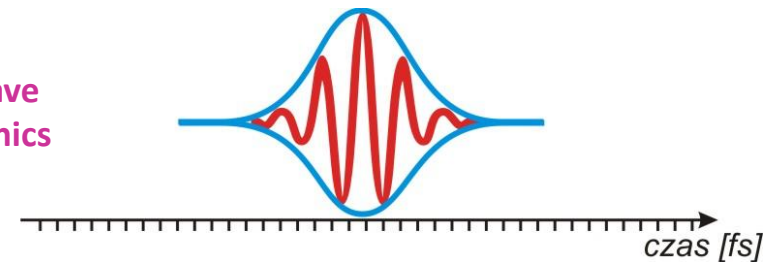
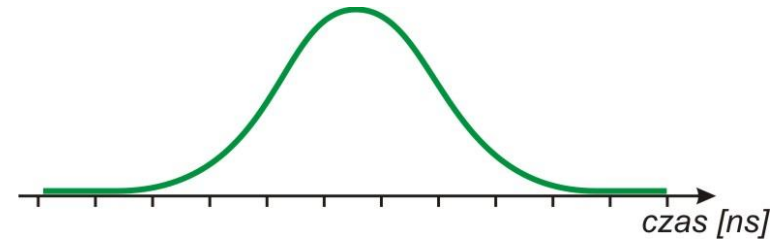
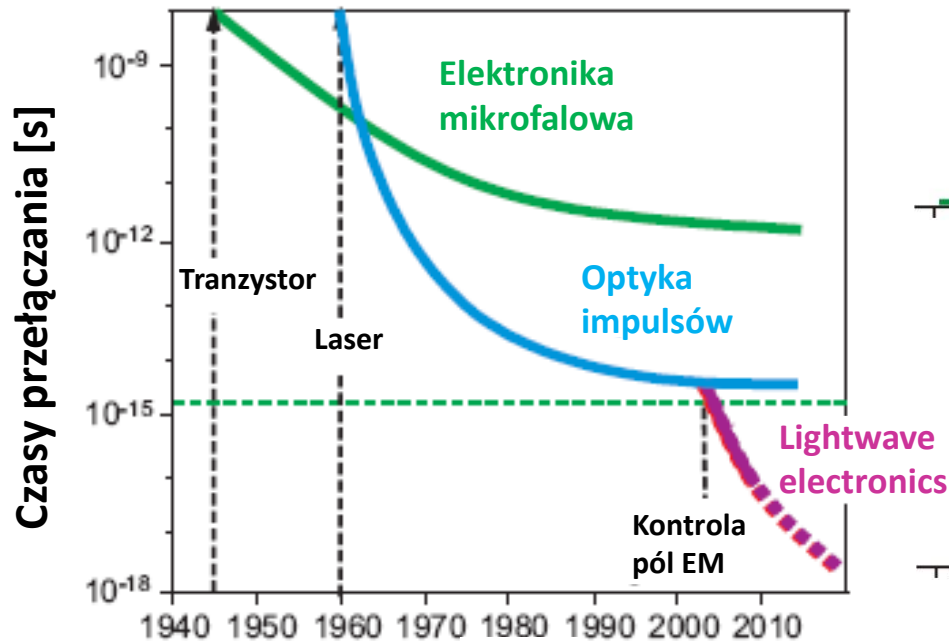
pomysł 1. x ray -> FEL

pomysł 2. ruch elektronu w polu E impulsu

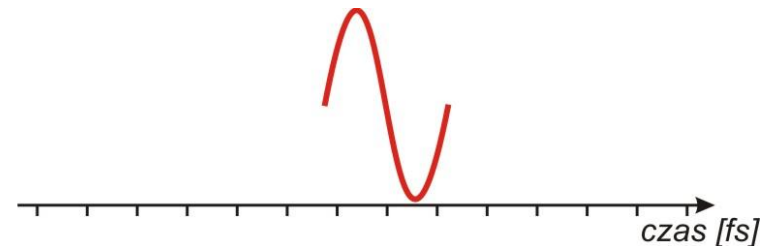
Ultrakrótkie impulsy laserowe – szkic historii

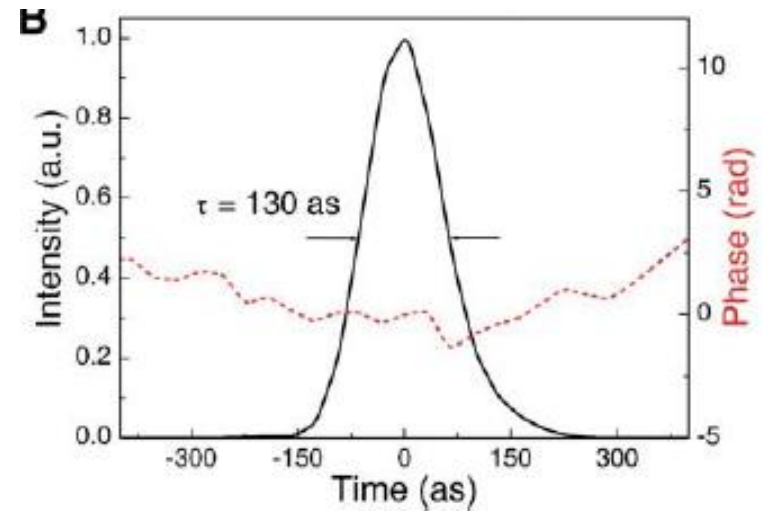
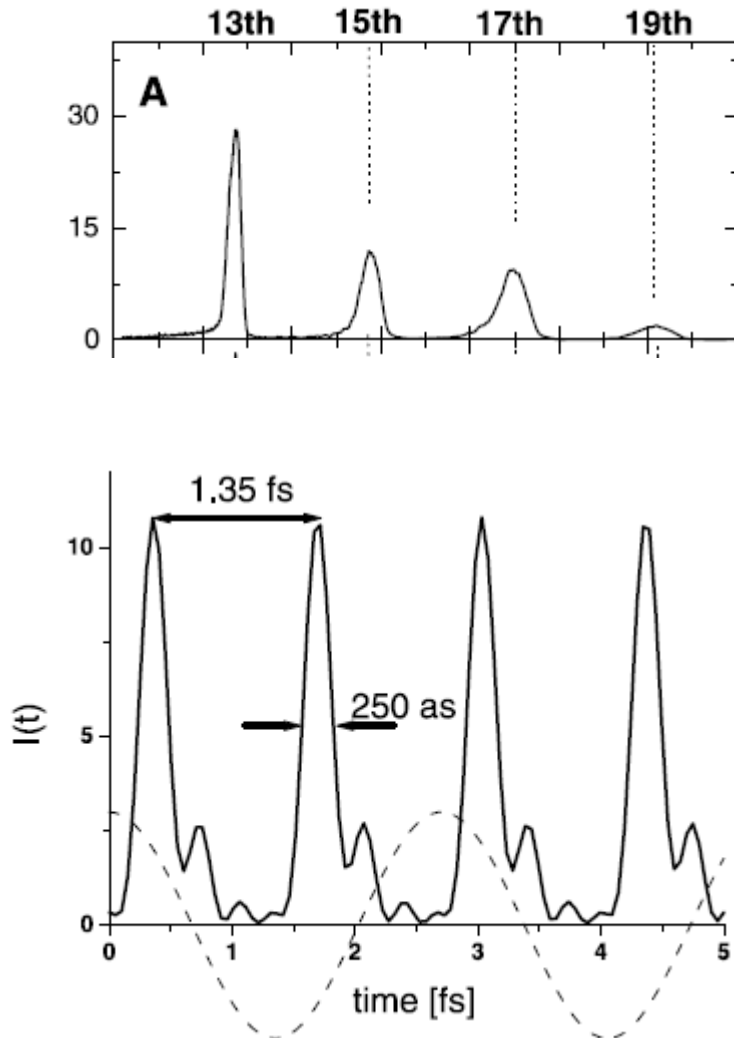
Od tranzystora do "elektroniki fal EM" (lightwave electronics)

Czy można pójść dalej, w stronę impulsów attosekundowych, gdzie możemy kontrolować i mierzyć procesy zachodzące w stali czasu oscylacji pola EM fali z obszaru widzialnego?

W stronę attosekund – wyniki

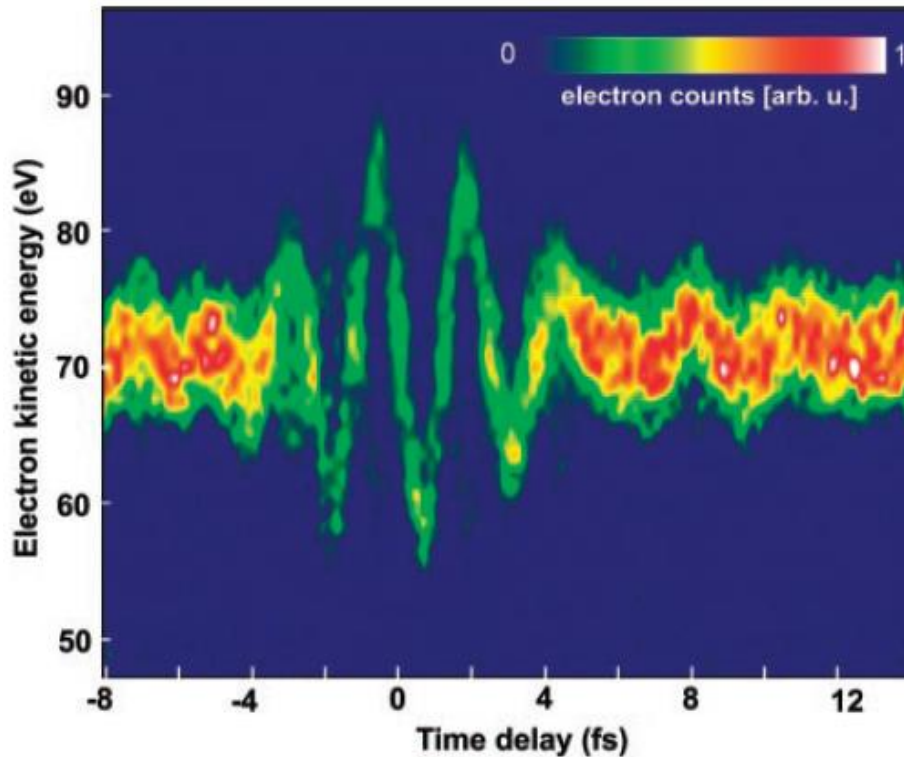

dodatkowo kontrola polaryzacji
impulsu fs – izolowany impuls as

Pomiar pola elektrycznego fali EM

widmo energii kinetycznej
wyemitowanych elektronów
impuls pompujący 250 as, 93 eV
impuls próbkowany 5 fs, 750 nm

zmierzone i odtworzone
na podstawie widma
pole elektryczne impulsu

